

LIETUVOS MOKINIŲ ETNINĖS KULTŪROS OLIMPIADA

TREČIASIS ETAPAS

ETNOKULTŪRINIO PAŽINIMO TESTAS

5–8 klasės

Užduočių atlikimo laikas 45 min.

VERTINIMO KOMISIJOS NARIAMS

Vertinimas

Galimų taškų skaičius

90

2020 m.

1. Pažiūrėkite vaizdo įrašą ir atsakykite į klausimus (V 041 iš DVD „Metų ratas“, 30 sek.):

1.1. Kokios šventės fragmentą matote? _____ Jurginių

1.2. Koks apeiginis patiekalas kepamas? _____ Kiaušinienė (pautienė)

1.3. Kokia daina dainuojama? _____ Jurginių

1.4. Koks jos pavadinimas (pirma eilutė)? _____ „Jurja, geras vakars“

4 taškai (1+1+1+1)

Vertinimas

2. Nuo ko pradedamas šventinis apeiginis Velykų valgymas? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklą:

- Nuo silkės
- Nuo kiaušinio +
- Nuo duonos
- Nuo mišrainės

1 taškas

Vertinimas

3. Išvardinkite bent du Joninių papročius:

_____ vainikų pynimas

_____ šokinėjimas per laužą (galimi kiti variantai)

2 taškai

Vertinimas

4. Įrašykite kalendorinės šventės pavadinimą:

Data	Šventės pavadinimas	Šventės aprašymas
Kovo 25 d.	Gandrinės (Blovieščiai)	Tą dieną parskrenda nacionalinis Lietuvos paukštis, apie kurį vaikams pasakojama, kad jis juos atneša tėvams.
Lapkričio 30 d.	Šv. Andriejaus diena	Tai pirmoji žiemos šventė, nuo kurios skaičiuojama advento pradžia. Svarbus šios šventės akcentas – burtai, merkiama vyšnios šakelė.
Gruodžio 24 d.	Kūčios	Susėdusi prie stalo šeima vakarieniauja, susitaiko, prisimena mirusius, po vakarienės palieka maistą nakčiai, nes tikima, kad tą naktį ateina protėvių vėlės aplankyti artimųjų.
Rugpjūčio 15 d.	Žolinė	Bažnyčioje šventinami darželio žolynai ir javų varpos, pradedamas pjauti vasarojus.

4 taškai (1+1+1+1)

Vertinimas

5. Kas yra blukis? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklų:

- rąstagalys, trinka, kaladė ar kelmas +
- mėnulio jaunatis
- jauniausias šeimos narys

1 taškas

Vertinimas

6. Kalendorinių švenčių ratą sudaro lentelėje išvardintos svarbiausios metų šventės arba šventiniai laikotarpiai. Kiekviena iš šių švenčių turi savo dainas – niekas per Velykas nedainuoja kalėdinių dainų, o per Kalėdas – velykinių. Priskirkite dainų priedainius (refrenus) arba jų fragmentus konkrečiai kalendorinei šventei, įrašydami tinkamus skaičius į lentelę po raidėmis:

Šventės pavadinimas		Dainų priedainiai (refrenai)	
A	Joninės	1	Lėliu ...
B	Užgavėnės	2	Leliumai; Aleliuma lada
C	Adventas	3	Čimdži rimdži šakar makar
D	Kalėdos	4	Kupole rože

A	B	C	D
4	3	2	1

4 taškai (1+1+1+1)

Vertinimas

7. Etnografė Eugenija Šimkūnaitė apie šį paukštį rašė: „Labai jau meilus, maloniai burkuoja ir gražiom plunksnom pasidabinęs, ir nuo namų per toli neskrenda. Nebent į laukus vyrų pabertų žirnių rinkti, o paskui – vėl kieme. Savo kiemo laikosi, bet čia iš jo jokios naudos, kur tik dažnai būna, ten gerokai priteršia: ar tai savas, ar svetimas, vis viena.“ Šiam paukščiui kalendoriuje skirtas ištisas mėnuo. Įrašykite paukščio vardą.

Įrašoma: balandis

1 taškas

Vertinimas

8. Kokią kalendorinę šventę simbolizuoja šie paveikslėliai? Įrašykite šventės pavadinimą prie paveikslėlio numerio: Joninės, Užgavėnės, Sekminės, Velykos, Rudens lygiadienis, Kūčios:

Nr. 1 _____ Užgavėnės

Nr. 2 _____ Joninės
(Rasos, Kupolė)

Nr. 3 _____ Rudens lygiadienis

Nr. 4 _____ Sekminės

Nr. 5 _____ Kūčios

Nr. 6 _____ Velykos

6 taškai (1+1+1+1+1)

Vertinimas

9. Kokių tradicinių kalendorinių švenčių progomis buvo veriami šiaudiniai sodai? Pažymėkite du teisingus atsakymus + ženklų:

- Vėlinių
- Kalėdų +
- Užgavėnių
- Velykų +

2 taškai (1+1)

Vertinimas

10. Nuo senų senovės buvo tikima, kad gandras, Gandrinėms parlėkdamas, parsineša ir vieną paukštelį ant savo uodegos.

10.1 Kokį paukštelį ant savo uodegos parsineša gandras? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklų:

- Dagilį
- Blezdingą
- Kiekę +
- Kikilį
- Pempe

1 taškas

Vertinimas

10.2. Ką šis paukštelis, parskridęs kartu su gandru, turėdavęs nuveikti? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklų:

- Padėdavo gandrui susirasti varlių
- Parodydavo gandrui lizdo vietą
- Išspardydavo paskutinius ledus +
- Pranešdavo žmonėms apie tikrąjį pavasarį

1 taškas

Vertinimas

11. Lygiadienis.**11.1. Kas yra lygiadienis?**

Tai toks taškas kalendorinių metų cikle, kai diena susilygina su naktimi.

1 taškas

Vertinimas

11.2. Kiek lygiadienių būna per vienerius kalendorinius metus?

_____ du lygiadieniai

1 taškas

Vertinimas

11.3. Nurodykite tikslesnį lygiadienio (ar lygiadienių) laiką (sezonas, mėnuo, diena).

_____ pavasario – kovo 20–21 d.

_____ rudens – rugsėjo 20–22 d.

2 taškai (1+1)

Vertinimas

12. Kaip vadinasi pirmas sekmadienis po Velykų? Parašykite tris žinomus šventės pavadinimus:

1 _____ Atvelykis

2 _____ Mažosios velykėlės

3 _____ Vaikų velykėlės

3 taškai

Vertinimas

13. Kas pavaizduota paveikslėliuose? Pažymėkite tris teisingus atsakymus + ženklų:

- Velykų medelis +
- Žaidimas per Vaikų velykėles
- Velykų eglutė +
- Kiaušinykas +
- Margučių dažymo įrankis

3 taškai (1+1+1)

Vertinimas

14. Prie kurio iš nurodytų instrumentų pavadinimo pridėjus žodį „Sekminių“ gautume tikrąjį šios šventės apeigų instrumento pavadinimą? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklų:

- Būgnelis
- Ragelis +
- Skrabalas
- Skudutis
- Lamzdelis

1 taškas

Vertinimas

15. Matote tris skirtingus sutartinių tekstus. Kokių apeiginių kalendorinių švenčių metu jos giedamos?

Čiuž, čiužela,
Vež, vežela!
Geras kelias, čiūto,
Blogas arklys, čiūto.
(Papilys) _____ Užgavėnių

Supa, supa sesiuļį
Dviejameiļį, trejameiļį.
Užsupis sesiuļį,
Toli duočiu, toli laiščiu.
(Papilys) _____ Velykų

Kupolio rože,
Su pienu koše,
Su degutu barščiai.
(Vabalninkas) _____ Rasų

3 taškai (1+1+1)

Vertinimas

16. Pietryčių Lietuvoje *Dziedų* diena skirta giminės senoliams atminti. Ši diena sutampa su visoje Lietuvoje kitu pavadinimu vadinama švente. Kokia tai šventė? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklą:

- Gabijos pagerbimo šventė
- Kūčios
- Vėlinės +
- Simajudas

1 taškas

Vertinimas

17. Per kokią kilnojamąją šventę juokų krėtimas ir kaimynų lankymas yra būtini?

_____ per Užgavėnes

1 taškas

Vertinimas

18. Pavasarinė tradicinio kalendoriaus dalis yra bene pati muzikaliausia ir skambiausia. Ji turtinga parlėkusių paukščių garsų, kuriuos žmogus nuo seno bandė balsu pamėgdžioti. Priminkite paukščiams, kokią giesmę kiekvienas turi giedoti, rodyklėlėmis priskirdami teisingus jų balsų pamėgdžiojimus:

Aš vyrs, aš vyrs!		Ku kū, neturiu vaikų!
	Vieversys	
Pempė		Šiu-gint, šiu-gint, šiu-gint!
Gegutė		Gandras
Klyvis, klyvis, kas mane padvys? Kiaušinėlius dėsiu, vaikelius perėsiu!	Varnėnas	Ka ka ka ka, Kalendra, kelk akėčias!

5 taškai (1+1+1+1+1)

Vertinimas

Vieversys: „Aš vyrs, aš vyrs!“ **Pempė:** „Klyvis, klyvis, kas mane padvys? Kiaušinėlius dėsiu, vaikelius perėsiu!“ **Gegutė:** „Ku kū, neturiu vaikų!“ **Varnėnas:** „Šiu-gint, šiu-gint, šiu-gint!“ **Gandras:** „Ka ka ka ka, Kalendra, kelk akėčias!“

19. Ką žymi Jurginių šventė? Pažymėkite du teisingus atsakymus + ženklų:

- Sėjos pradžia
- Vieversio parskridimo laiką
- Pirmųjų pavasario darbų pradžia +
- Gyvulių išginimą į laukus +

2 taškai (1+1)

Vertinimas

20. Dabar populiariausias Užgavėnių valgis yra blynai. Anksčiau svarbiausias Užgavėnių valgis buvo patiekalas iš kruopų, žirnių, lašinių, mėsos, pupų, kiaulės uodegos. Koks to valgio pavadinimas?

_____ šiupinys

1 taškas
Vertinimas

21. Kodėl Verbų sekmadienį reikia paplakti mažus ir didelius žalia augalo šakele? Pažymėkite tris teisingus atsakymus + ženklą:

- apsaugo namus nuo negandų +
- moko darbštumo
- suteikia sveikatos +
- suteikia gyvybinių jėgų +
- dėl ramaus miego

3 taškai (1+1+1)
Vertinimas

22. Kokiais margučių dažymo būdais išmarginti šie kiaušiniai?

Nr. 1 _____ Dažais ir žolynais	Nr. 2 _____ Dažais ir vašku	Nr. 3 _____ Dažais ir skutinėjant

3 taškai (1+1+1)
Vertinimas

23. Jei tą dieną nieko neapgausi, bus nelaimingi metai. Kokia tai diena?

_____ Melagių diena

1 taškas
Vertinimas

24. Kokia kalendorinė šventė buvo švenčiama 4 dienas, o ketvirtoji jos šventimo diena buvo vadinama Ledų diena?

_____ Velykos

1 taškas

Vertinimas

25. Kada senovėje būdavo puošiama eglutė? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklą:

- Savaitė prieš Kalėdas
- Kalėdų rytą
- Lapkričio 1 d.
- Kūčių dieną +

1 taškas

Vertinimas

26. Laiko ratą perkirtus linija pusiau, jo smaigaliuose atsiduria saulėgrįžos šventės, kokios? Pažymėkite du teisingus atsakymus + ženklą:

- Kūčios +
- Joninės +
- Užgavėnės
- Vėlinės

2 taškai (1+1)

Vertinimas

27. Sausio 6 dieną namus lankydavo persirengėliai – trys išminčiai. Atsakykite:

27.1. Kaip vadinami tie trys išminčiai?

_____ trys karaliai

1 taškas

Vertinimas

27.2. Kokie jų vardai?

_____ Kasparas

_____ Merkelis

_____ Baltazaras

3 taškai (1+1+1)

Vertinimas

27.3. Ko jie linkėdavo šeimai? Pažymėkite du teisingus atsakymus + ženklų:

- Sveikatos +
- Derlingų metų +
- Kelionių

2 taškai (1+1)

Vertinimas

28. XX a. pradžioje visoje Lietuvoje dar buvo populiarios Užgavėnių karnavalinės eisenos, kurių personažai kupini liaudies sąmojo ir išradingumo. Išvardinkite keturis šių eisenų personažus:

- 1 _____ velnias
- 2 _____ giltinė
- 3 _____ ožys
- 4 _____ gervė (galimi kiti variantai)

4 taškai (1+1+1+1)

Vertinimas

29. Šv. Motiejaus diena – ankstyvo pavasario diena (vasario 24 d.), kuri dar kitaip vadinama paukščio vardu. Koku? Pažymėkite vieną teisingą atsakymą + ženklų:

- Vieversio +
- Zylės
- Sniegenos

1 taškas

Vertinimas

30. Paskutinis sekmadienis prieš Velykas – Verbų sekmadienis. Bažnyčioje šventinamos verbos, surištos iš tam tikrų augalų. Koku? Pažymėkite keturis teisingus atsakymus + ženklų:

- popierinių gėlių
- kadagio +
- išsiuvinėtų gėlių
- išsprogusio berželio +
- blindės +
- žilvičio šakelės +

4 taškai (1+1+1+1)

Vertinimas

31. Daugelis kalendorinių švenčių turi tik joms būdingas kalendorines dainas. Perskaitykite dainų tekstus ir užrašykite, per kokias šventes (Velykų, advento–Kalėdų, Joninių, Jurginių) būdavo dainuojamos šios kalendorinės dainos.

JIEVARO TILTAS Grįskime, mergos, jievarėlio tiltą, Aleliuma, rūtele, jievarėlio tiltą. Iš ko jūs grįsite jievarėlio tiltą? Aleliuma, rūtele, jievarėlio tiltą. Berželio lapais, jievarėlio šakom, Aleliuma, rūtele, jievarėlio šakom. Oi ar praleisit jievarėlio žmones? Aleliuma, rūtele, jievarėlio žmones. Leisim praleisim, sau vieną paliksim, Aleliuma, rūtele, sau vieną paliksim. Oi jūs paėmėt pačią negražiausią, Aleliuma, rūtele, pačią negražiausią. Oi mes paėmėm pačią gražiausią, Aleliuma, rūtele, pačią gražiausią. Čapaitė, J. <i>Šalavijo rūtelė</i>. T. I. Klaipėda, 1994. P. 81–82.	JURGI, GERAS VAKARS – Jurgi, geras vakars, Jurgi, geras vakars. Jurgi, palaidz rasų, Jurgi, palaidz rasų. Jurgi neženytas, Jurgi neženytas, Jurgi, apsizenij, Jurgi, apsizenij. – Nėra po man mergų, Nėra po man mergų, Ciktai viena rožė, Tiktai viena rožė, Darži pasodinta, Darži pasodinta, Tuinais aptuinyta, Tuinais aptuinyta. <i>Lingu palingu balti suoleliai: kalendorinės dainos</i>. Vilnius: LLTI, 2009. P. 226.
Nr. 1 _____ Advento– Kalėdų	Nr. 2 _____ Jurginių

KUPOLIO ROŽE Giedotojos pasidalija į dvi grupes – <i>rinkėjų</i> ir <i>pritarėjų</i> partijas. Tuomet vienos renka rinkinį (t. y. gieda prasminį tekstą), o kitos tuo pačiu metu nuolat kartoja pritarinį (t. y. savarankiška melodija gieda refreną). <i>Rinkėjos:</i> Kupolio rože, Kur buvai, Jonai? Rugių laukely Rugius lunkei? <i>Pritarėjos:</i> Kupolijėla, Lioi, lelijėla. Kupolijėla, Lioi, lelijėla. <i>Lingu palingu balti suoleliai: kalendorinės dainos. Vilnius: LLTI, 2009, P. 263.</i>	SUPKIT MESKIT MANI JAUNŲ Supkit meskit Mani jaunų, (2) Kad užvyscia Aukštų kalnų, (2) Aukštų kalnų, Žalių girių, (2) Žalių girių, Vųžuolynų, (2) Vųžuolalia Žali lapai, (2) Žali lapai Nubyrėjo, (2) Per vupeliu Nutekėjo, (2) Vupelė teka, vupelė teka, Laiškelį neša, (2) Mano brolalis, mano brolalis Vainelėn joja, (2) Vainelėn joja, vainelėn joja, Žirgelį balnoja, (2) <i>Lingu palingu balti suoleliai: kalendorinės dainos. Vilnius: LLTI, 2009, P. 216.</i>	KAI AŠ BUVAU MAŽUTELĖ Kai aš buvau mažutelė, Ucia lylia lylutėla, Supė mani motinėle, Ucia lylia lylutėla. Kai užaugau merguželė, Ucia lylia lylutėla, Supė mani bernuželis, Ucia lylia lylutėla, Už berželį aukščiau aukščiau, Ucia lylia lylutėla, Už vėjelį graičiau graičiau, Ucia lylia lylutėla. <i>Lingu palingu balti suoleliai: kalendorinės dainos. Vilnius: LLTI, 2009, P. 212.</i>
Nr. 3 _____ (Rasų, Kupolės) _____ Joninių	Nr. 4 _____ Velykų	

TO GENELIO GENUMAI To genelio genumai, Tai jo raibo raibumai, Genumai jo, Raibumai jo. Vienu šaku šokinėj, Kitu šaku lipinėj, Genumai jo, Raibumai jo. Ir papūtė vėjelis, Ir nupuolė genelis, Genumai jo, Raibumai jo. Ir nupuolė genelis, Pabyrėjo plūksnelės, Genumai jo, Raibumai jo. Oi, kur buvus gegulė Ir parinko plūksnelas, Genumai jo, Raibumai jo. – Tu gegula, tu mano, Raiba plūksna ne tavo, Genumai jo, Raibumai jo. Raiba plunksna ne tavo, Cik tu raiba tai mano, Genumai jo, Raibumai jo.	Tai bernelio mandrumai, Tai jo jauno puikumai, Mandrumai jo, Puikumai jo. Kitu mandravojo, Mandrumai jo, Puikumai jo. Ir papūtė vėjelis, Ir nupuolė kepurė, Mandrumai jo, Puikumai jo. Ir nupuolė kepurė, Pabyrėjo rūtelė, Mandrumai jo, Puikumai jo. Oi, kur buvus mergelė Ir parinko rūtelį, Mandrumai jo, Puikumai jo. – Tu mergela, tu mano, Žalia rūta ne tavo, Mandrumai jo, Puikumai jo. Žalia rūta ne tavo, Cik tu jauna tai mano, Mandrumai jo, Puikumai jo. <i>Lingu palingu balti suoleliai: kalendorinės dainos. Vilnius: LLTI, 2009, P. 58-59.</i>	Nr. 5 _____

Advento–Kalėdų

5 taškai (1+1+1+1+1)

Vertinimas

32. Įrašykite po du žiemos, pavasario, vasaros ir rudens kalendorinių švenčių pavadinimus:

- Žiemos: 1 _____ Kūčios
2 _____ Trys karaliai
- Pavasario: 1 _____ Velykos
2 _____ Jurginės
- Vasaros: 1 _____ Joninės
2 _____ Žolinės
- Rudens: 1 _____ Rudens lygiadienis
2 _____ Vėlinės
(galimi kiti variantai)

8 taškai (1+1+1+1+1+1+1+1)

Vertinimas